

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HA'ALEKANDJA

23. novembril 1936. a.

Nr. 11

NELJATEISTKÜMNES AASTAK.

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: A. Loorits

Tellimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hind:
Aastas Kr. 5.—	Tallinnas, Suur Roosikrantsi nr. 12. Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	1 lhk. Kr. 20.—, ½ lhk. Kr. 10.—, ¼ lhk. Kr. 5.—, 1/8 lhk. Kr. 2.50, 1/16 lhk. Kr. 1.25.
Pooles aastas „ 2.50	Jooksvad arved: Eesti Panga Tallinna osak. nr. 609, E. Rahvapangas nr. 991 ja Põllumeeste keskpangas nr. 728.	Dokumentide kaotamise kuulutused 50 senti dokumendi pealt.
1923 aastak. „ —.50		
1924—1935. a. à „ 2.50		

Ilmub üks korä kuus, 12 numbrit aastas.

Tallinnas
Keskraamatukogu

SISU:

Omavalitsustest praeguses Lätis	Lhk. 163
Vallaomavalitsuste tulude ja kulude kokkuvõtted 1936/37. a. eelarvete järele	„ 168
Alevikkude korrashoidmisest	„ 170
Maksude sissenõudmine administratiivkorras	„ 171
Eesti Maaomavalitsuste Liidu tegevusest	„ 173
Riigikohtu otsuseid	„ 174
Küsimusi ja vastuseid	„ 175
Kuulutusi	„ 162

Perekonnaseisu
Kantseleimargid

25- ja 50-sendilised

on saada

Eesti Maaomavalitsuste Liidu

büroost

hinnaga 10 senti poogen (20 tükki).

Eesti Omavalitsuste ja Ühis-
tegeliste Asutuste Kindlus-
tus A.-S.

„OMA“

Seltsi omanikeks-peremeesteks on omavalit-
sused, pangad ja põllumajanduslikud ühi-
sused

**Suurem ja
edurikkam
kodumaa
kindlustusettevõte**

Seltsi juhatus: Tartus, omas majas Riia t. 41.
Telef. 3-44 ja 16-12.

Osakonnad: Tallinnas, Rakveres, Võrus,
Viljandis, Pärnus, Tõrvas ja Kuressaares.

Sundnormide kogu

Maaomavalitsuste kohta

vallavalitsused ja teised asutised võivad saada köit-
mata Kr. 2.— eest, köidetult Kr. 4.50 eest.

Tellimised adresseerida Eesti Maaomavalitsuste
Liidule, Tallinn, Roosikrantsi tn. 12.

Omavalitsustest praeguses Lätis.

Oskar Angelus.

Läti omavalitsuste korralduses viimastel aastatel on teostatud hulk põhimõttelisi ja põhjanevaid muudatusi, ühenduses 15. mail 1934 maksmapandud riigivalitsemise korruga. Enne nende muudatuste lähemale vaatlemisele asumist peatun veidi läti omavalitsuste juures üldse ja nende arenemise juures eriti, mis tohiks pakkuda huvi juba seetõttu, et läti omavalitsused alustasid 18 aasta eest oma tegevust samadel alustel nagu meiegi omavalitsused, s. o. endise vene riigi seaduste põhjal. Lätlased ei ole nii konservatiivsed kui meie ja võibolla ka pisut vähem põhjalikud, mistõttu nad enne meid on läbi viinud tähtsaid omavalitsuste reforme.

I.

Praegune Läti vabariik tunneb komunaalsetest omavalitsustest vaid linna (pilseta) ja valda (pagasts). Alul teotesid nende kõrval veel nagu meilgi alevid (miests) ja kreisid (aprinkis). Alevid muudeti aastate jooksul kõik linnadeks, kuna kreisid teotesid mitmesuguste muudatustega suveni 1934. Siis likvideeriti kreisid ja kreisi omavalitsuste asemele astusid riigiametnikud. Viimaste ülesannete hulka kuulub peasjalikult järelevalve valdade üle. Linnad pole kunagi allunud kreiside järelevalvele, ka kõige väiksemad mitte, küll aga allusid kreisiomavalitsuste järelevalvele alevid kuni linnadeks muutmiseni.

Lätis on praegu 60 linna. Vabariigi loomisel oli neid 30, ülejäänud tekkisid endistest alevitest ja alevikest. Põhjuseks uute linnade loomisel oli ühelt poolt soov administratsiooni ühtlustada ja lihtsustada, teiselt poolt tahtmine anda tihedalt asustatud maa-kohtadele arenemise võimalust suuremate sissetulekute võimaldamisega ja laialdasmate ülesannetega. Selle tagajärjel tekkis veidi ebaharilik olukord: 1935. aastal elutses Läti vabariigi 1.950.500 elanikust 710.500 linnades ja 1.240.000 maal. 27 linnas oli 1935. aasta andmeil vähem kui 2000 elanikku (7 linnas oli isegi vähem kui 1000 elanikku), 5 linnas oli 2000 ja 3000 elaniku vahel, 14 linnas — 3000 ja 5000 vahel, 8 linnas — 5000 ja 10.000 vahel, 2 linnas — 10.000 ja 25.000 vahel, 2 linnas — 25.000 ja 50.000 vahel, 1 linnas (Liibavi) — 50.000 ja 100.000 vahel ja

pealinnas üle 100.000 (385.063). 60. linnas on lätlased absoluutses enamuses 47 linnas, kuna 13 linnas (s. o. 21,7% üldarvust) on lätlased vähemuses, moodustades ühes linnas ainult 21,9% elanike üldarvust. Need 13 linna asuvad kõik vabariigi idapoolses osas, 11 — Latgale provintsis ja 2 — Zemgale provintsi Jlukste kreisis. Seejuures on ainult 5 linnas mõni vähemusrühvus absoluutses enamuses: kolmes linnas juudid ja kahes linnas venelased. Ülejäänud kaheksas linnas asub umbes võrdselt lätlasi, venelasi, juute ja poolakaid.

Valdu oli Lätis 1935. aastal 516, viie võrra vähem kui 1930. aastal. Väiksemaid valdu oli 1930. aastal (hilisemad andmed puuduvad meil kahjuks) 111 (alla 1000 elanikku, keskmisi — 314 (1000 kuni 3000 elanikku), suuri — 96 (3000—15.000 elanikuga). Väikseim vald 253 elanikuga asub Vidzeme provintsis, suurim — 12.396 elanikuga Latgale provintsis, s. o. jällegi riigi idapoolses osas, kus üldse asuvad suured vallad, nagu muu seas meilgi, kus suurimad vallad asuvad teadupärast Petserimaal. 516 vallast on lätlastel absoluutne enamus 488 vallas, kuna ainult 28 vallas (s. o. 5,4% üldarvust) on lätlased vähemuses. Need vallad asuvad pea kõik riigi idapoolses osas. Seejuures on 12 vallas absoluutne enamus venelaste käes, 2 vallas — valgevenelaste käes ja 1 vallas — sakslaste käes. Ülejäänud 13 vallas asub umbes võrdselt lätlasi, venelasi, valgevenelasi ja poolakaid.

II.

Linnas omavalitsused teotesid Lätis alul sama veneaegse Linnaseaduse põhjal, mis teatud muudatustega meil veel praegu on maksev. Peale pikema ettevalmistamise töö pandi seal 1930. aastal kehtima uus, oma Linnaseadus, millega kaotas maksvuse veneaegne seadus ja mis vormilikult maksab praegugi nende tähtsate muudatustega, mis viidi läbi pärast 15 maid 1934.

Selle 1930. aasta seaduse üksikasjadesse tungimine pole ruumi puudusel kahjuks võimalik, mispärast peatun vaid mõne iseäralduse juures.

Vastandina endisele (ja meil praegu maksvale) seadusele annab uus seadus lin-

naomavalitsuse definitsiooni (mida endine seadus üldse ei annud), tähendades, et „linna omavalitsused on administratiivses mõttes avaliku õiguse institutsioonid“, lisandades sellele veel, et linnaomavalitsustel on eraõiguse mõttes juriidilise isiku õigused.

Linnaomavalitsuse ülesandeks on „juhutada avalikke majanduse, kulturseid ja administratiivseid asju“, kusjuures peaülesannete hulka kuuluvad järgmised asjad: linna varanduste valitsemine, linna majanduse juhtimine Siseministrilt kinnitatava eelarve põhjal, linnamaksude määramine ja nende sisenõudmine; kaubanduse, tööstuse ja ühistegevuse aredamine kohaliku majanduse piires; elanike hariduse eest hoolitsemine, hariduslike asutuste asutamine ja ülalpidamine, muinsuskaitse, kultuuriliste püüete toetamine; teede ja tänavate ehitamine, liiklemisvahendite ülalpidamine; valgustuse, vee-muretsemise ja kanalisatsiooni eest hoolitsemine; linna ehitusplaanide väljatöötamine, ehitusvalve; tulekaitse, kaitse uputuste ja teiste looduslike õnnetuste vastu; sotsiaalkindlustus, tervihoiu kaitse ja sanitäärajandus; liigjoomise ja kõlvatu elu vastu võitlemine, parandusmajade asutamine; korteripuuduse kõrvaldamine, töötaoleku vastu võitlemine, töökaitse; juriidilise abi andmine, isikliku ja avaliku julgeoleku alalhoidmine, elukalliduse vastu võitlemine ja puudustkannatavate elanike abistamine. Ülesannete loetelu ei ole ega taha olla täielik, peale nende Linnaseadustes loetletud ülesannete leidub eriülesandeid eriseadustes. Näiteks tehti Politseikorraldusega (1933 ja 1934) linnadele ülesandeks hoolitseda politsei ametruumide eest, samuti ruumide eest asitõenduse ja areteeritute äramahutamiseks, edasi hobuste, autode ja teiste politsei liiklemise abinõude ja varustusladude mahutamiseks. Peale selle on linnade ülesandeks muretseda mundrikandja ja kriminaalpolitsei välisametnikele kortereid ühes kütte ja valgustusega (see nõue ei käi raudteepolitsei ametnike kohta). Kui tekib kahtlus, kas ühe või teise küsimuse lahendamine kuulub linnaomavalitsuse kompetentsi, otsustab põhimõttelikult linnaomavalitsus ise selle küsimuse kooskõlas maksvate seadustega. Linnaomavalitsustel on õigus oma ülesannete edukamaks täitmiseks sõlmida lepinguid teiste omavalitsustega ja astuda liitude liikmeks, samuti asutada ühes teiste omavalitsustega sihtasutisi. Viimastel on juriidilise isiku õigused ning nad registreeritakse Siseministri-riiumis. Läti linnadelit teotseb eriseaduse alusel.

Linnavolikogu on „linna omavalitsuse kõrgemaks organiks“, mis valitakse nelja aasta peale kõigis linnades korraga — märtsikuu viimasel pühapäeval ja tema ees käival laupäeval. Valimisõiguslikud on mõlemast soost läti kodanikud, kes esimeseks valimispäevaks said vähemalt 21-aastaseks ja viimased kaks kuud on elanud vastavas linnas. Passiivse valimisõiguse kohta maksavad samad eeskirjad, mis aktiivse valimisõiguse kohta. Valimisõiguslikud ei ole vaimuhaiged, õigusi kaotanud isikud jne., sel alal maksab üldjoontes meil maksev kord. Valimine — üldise, ühetaolise, otsese, salajase ja proportsionaalse põhimõtte järgi — toimub kandidaatide nimekirjade järgi, kuhu ei tohi võtta rohkem kandidaate kui tuleb valida volinikke. Nimekirjas võib valija temale mittedobivaid kandidaate maha tõmmata ja juure kirjutada kandidaate teisest nimekirjast. Uuesti valitud volikogu peab 10 päeva jooksul, arvates valimiste kinnitamisest, esimese koosoleku pidama.

Linnavalitsus koosneb linnapeast ja vähemalt kahest liikmest; viimaste arvu määrab kindlaks volikogu, kes ei ole seotud kandidaatide elukohaga, sest ta võib valida iga hääleõigusliku läti kodaniku, arvates välja kaitseväes sundaega teenivad isikud. Linnavalitsuse liikmed ei tohi olla üksteisega tihedas suguluses, ka ei tohi adoptiivvanemad ja adoptiivlapsed ühel ajal teenida linnavalitsuse liikmetena. Linnapea valitakse volikogu poolt eraldi. Volikogu võib linnavalitsusele avaldada umbusaldust; kui selle poolt on vähemalt $\frac{2}{3}$ volinikest — peab linnavalitsus tagasi astuma. Proportsionaalse süsteemi järgi valitud linnavalitsusel pole sarnaselt kvalifitseeritud enamuse juures õieti palju karta, küll aga üksikul linnavalitsuse liikmel, sest umbusaldust võidakse avaldada kas terve linnavalitsuse või ta üksiku liikme vastu.

Läti linnade majanduslik seisukord pärast sõja lõppu oli raske ja sundis otsima teid olukorra parandamiseks. Juba 1920. aastal anti Linnade sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete seadus, mis astus endise vene seaduse asemele, ning 14. jaanuaril 1921 pandi kehtima samanimeline uus seadus, mis peajoontes püsib tänaseni. Selle seaduse põhjal on linnaomavalitsuse sissetulekuallikaks: 1) sissetulekud oma varadest ja ettevõtetest; 2) linnamaksud ja -lõivud ning muud maksud, mida võetakse linnaomavalitsuste kasuks maksvate seaduste põhjal ja 3) mitmesugused ettenägemata sissetulekud.

Nende allikate kohta tuleb öelda järgmist. Linnade varad pole üldiselt nimetamisväärselt suured, sest sõjad ühes oma tagajärgedega hävitasid neid varasid; see jäi järele, tuli kasutada hädavajalike uuen-duste läbiviimiseks ja teiste möödapääsemata ülesannete täitmiseks. Palju tähtsust ei oma ka veel linnade ettevõtted tulusaamise mõttes. Need ettevõtted teotsevad enamaltjaolt linna otseste ettevõtetena, erandjuhtudel aktsiaseltsidena või osähi-sustena. Enamaltjaolt linnadest puuduvad ettevõtted üldse. Kõige tähtsamaks sissetu-lekuallikaks on maksud, kusjuures osa mak-sudest läheb otse linnaomavalitsuste heaks, osa saadakse neist riiklikest maksudest, mille teatud osa läheb vastavate seaduste põhjal linnaomavalitsustele. Linnamaksude ülem-määr on seadusega kindlaks määratud, üle mille volikogu maksude suuruse määramisel minna ei tohi. Linna heaks võetavad mak-sud on üldiselt samasugused mis meilgi, välja arvatud isikumaks, mida läti linnad pole õigustatud võtma. Riiklikest maksudest saavad läti linnad: 50% tulumaksust, 75% kinnisvaramaksust, 50% patendimaksust, 50% maksudest kinnisvarade võõrandamisel ja pantimisel, ja osa maksudest notariaalse-telt aktidelt vastavalt notariaalseadusele. Protsendi suurus arvestatakse summadel, mida riik saab vastavas linnas elutsevailt kodanikelt või asetsevailt kinnisvaradelt. Sel-lele võiks lisandada veel selle seaduse ees-kirja, mille järgi rüik on kohustatud leidma linnaomavalitsusele uusi tuluallikaid, kui laiendatakse olemasolevaid linnaomavalit-suste ülesandeid või neile sootuks uusi peale pannakse.

Läti vallaomavalitsuste tege-vuse aluseks on vallaomavalitsuste seadus 6. juulist 1922, mis asendas 1918. a. lõpul antud ajutise seaduse; viimasega muudeti vastavad veneaegsed seadused. Maailma-sõda ühes osalt kauakestnud okupatsiooniga, seisuste kaotamine ja maareform sundisid vallaomavalitsusi juba varakult ümber kor-raldama.

Vastandina Linnaseadusele ei anna Valla-omavalitsuse seadus definitsiooni, mis on vallaomavalitsus, vaid piirdub kindlaksmääramisega, et vallal on juriidilise isiku õigused ja et tema alla kuuluvad seadustega või määrustega kindlaksmääratud maa-alad väl-jaspool linnu ning elanikud, kelle elukoht asub sellel maa-alal. Valdade piiride muut-mine toimub seadusandlikul teel (kui sellega muudetakse ka mõne kreisi piire) või maa-vanema (riigiametnik, kellele läinud suur osa

likvideeritud maaomavalitsuste ülesanne-test) otsusel, mis kuulub siseministeeriumi kinnitamisele (kui on tegemist ühes ja samas kreisis asuvate valdade piiride muutmisega).

Vallaomavalitsuste ülesanded on üld-joontes samad, mis linnaomavalitsustel, kus-juures ära langevad need, mis on tingitud linnade iseäraldustest, nagu võitlus tööta-oleku ja elukalliduse vastu, veemuretsemine, valgustuse eest hoolitsemine, kanalisatsioon, ehitusplaanide kinnitamine ja üldse ülesan-ded ehituse asjanduse alal. Selle vastu aga on vallaomavalitsuste ülesanded tervishoiu alal suuremad kui linnaomavalitsustel. Nii peavad vallaomavalitsused osa võtma nende vallaelanike ravimiskuludest, kelle vastavaid kulusid ei tasuta eriseaduste põhjal ja kes oma varandusliku kehvuse tõttu ei suuda ise kanda neid kulusid või suudavad seda ainult osaliselt. Vallaomavalitsused on kohustatud ametisse seadma arste, velskereid ja ämma-emandaid, neile andma tarvilikke ruume, neid varustama küttega ja katma osaliselt nende palgakulu (teise osa kannab rahva-hoolekandeministeerium). Vallaomavalit-sustel lasub ka hoolitsemine selle eest, et oleksid korras maanteed (välja arvatud ainult I klassi teed), s. o. et vastavad valla-elanikud annaksid teede korrashoiuks töö-jõude, materjali ja hobuseid (erandjuhtumi-sel võib neid naturaalkohustusi asendada raha tasumisega).

Vallaomavalitsustel on õigus oma üles-annete paremaks täitmiseks, oma tegevuse õigeks ja otstarbekohaseks korraldamiseks, ühiste ettevõtete ellukutsumiseks ja oma õi-guste ja huvide kaitseks sõlmida üksteisega lepinguid, samuti sõlmida lepinguid linna-dega, asutada liite, astuda liitudesse ja pida nõupidamise koosolekuid. Sarnastel liitudel on juriidilise isiku õigused ja nende põhikirjad registreeritakse siseministeeriumis või pannakse erijuhtudel maksma eriseadu-sega.

Vallavolikogu valitakse ühes revisjoni-komisjoniga neljaks aastaks korraga kõigis valdades ja nimelt märtsikuu esimesel püha-päeval ja selle eelsel laupäeval üldise, ühea-tolise, otsese, salajase ja proportsionaalse süsteemi järgi. Volikogu liikmete arv oleneb valla elanike üldarvust: alammääraks on 12 ja ülemmääraks 21. Aktiivne ja passiivne valimisõigus on kõigil läti kodanikel, kes esi-meseks valimispäevaks on saanud vähemalt 21-aastaseks ja on alaliselt elanud vastava valla piires vähemalt viimased neli kuud enne kandidaatide nimekirja esitamist vallavalit-susele. Valimisõigust ei ole üldiselt samadel

isikutel nagu linnavolikogude valimiselgi. Valimine toimub nimekirjade järgi, kusjuures nimekirjas võidakse maha tõmmata mittemeeldivaid kandidaate ja neid asendada kandidaatidega teistest nimekirjadest. Nimekirjad on ühised volinikele ja revisjonikomisjoni liikmeile, neis ei tohi olla rohkem kandidaate kui tuleb valida volinikke, resp. revisjonikomisjoni liikmeid. Volikogu peab 10 päeva jooksul, arvates valimiste seadusesse astumisest, pidama esimese koosoleku.

Teistest vallavolikogusse puutuvaist normest võiks mainida järgmisi. Voliniku volitused kustuvad voliniku surmaga, tagasiastumisega või põhjuseta kolmest üksteisele järgnevat volikogu koosolekust puudumise tagajärjel. Kui pole võimalik kandidaatide lõppemise tõttu nimekirjades täiendada volikogu koosseisu ja seetõttu puudub üks viiendik volikogu koosseisust, tuleb võtta ette täiendavad valimised. Vallavolikogul on, alates 1931. aastast, õigus anda sundmäärusi. See toimub samas korras nagu linnadeski, s. o. nad alluvad järelevalveasutuse kontrollile ja peavad ilmuma Valitsuse Teatajas; nende muutmine või maksvusetuks tunnustamine toimub samas korras. Seadus ei näe ette, missugustel aladel võib volikogu anda sundmäärusi, üldiselt tuleb arvata, et ta neid võib anda samadel aladel ja selles ulatuses, nagu ta ise on kompetentne asju lahendama. Küsimuse otsustamisel, kas võtta volikogu või vallavalitsuse liige vastutusele, võib see sündida vaid kahe kolmandiku häälteenamusega, kui koos on vähemalt kaks kolmandikku volikogu seaduslikust arvust; vastavad isikud ise ei tohi võtta osa hääletamisest, nad võivad aga volikogule seletusi anda. Vallasekretäri ja tema abi võib seaduslikul põhjusel vabastada kolme neljandiku häälteenamusega. Vallasekretäri valimine toimub samuti vallavolikogu poolt, kuid juba liht häälteenamusega.

Vallavalitsus valitakse vallavolikogu poolt neljaks aastaks salajasel hääletamisel. Ta koosneb vallavanemast ja 2 kuni 4 liikmest vastavalt volikogu otsusele. Valida võib ainult vastavas vallas alaliselt elunevaid, valimisõiguslikke kodanikke, kes selleks on andnud oma kirjaliku nõusoleku. Valitud valitsuse liige võib tagasi astuda ainult siis, kui ta on üle 60-aastane, on kauakestvalt haige, lahkub vallast kui alalisest elukohast, astub riigiteenistusse või viibib isiklikes asjus vallast rohkem kui kolm kuud eemal. Vallavalitsuse liikmed ei tohi üksteisega olla lähedases suguluses, ka adoptiivvanemad ja lapsed ei või korruga olla valitsuse liikmeiks.

Vallavalitsuse õigused ja ülesanded on üldiselt samad kui meilgi. Huvitava läti vallavalitsuse õigusena võiks märkida õigust karistada rahatrahviga kuni 10 latti isikuid, kes ei täida teatud vallavalitsuse otsuseid. Vallavanemal on õigus panna seisma nende vallavalitsuse otsuste täitmine, mis tema arvates pole kooskõlas seadustega või volikogu otsustega, ta on aga sellest kohustatud otsustamiseks ette kanda järgnevale volikogu koosolekule. Vallavanem võib hädavajalisel korral astuda samme, mis kuuluvad volikogu kompetentsi, ta peab aga sarnaseil juhtumel viivitamata kokku kutsuma volikogu koosoleku tema poolt etteõetud sammude kinnitamiseks. Vallavanem või tema ase-täitja on kohustatud osa võtma vallavolikogu koosolekuist (Lätis ei ole vallavanem volikogu koosolekute juhatajaks, seal valitakse eriline volikogu juhataja ühes abiga).

Vallaomavalitsuste sissetulekute jne. küsimusi reguleerib sama vallaomavalitsuste seadus, mille põhjal vallaomavalitsuse sissetulekud on korralised ja erakorralised. Korraliste hulka kuuluvad: 1) maksud; 2) riigimaksudest vallaomavalitsustele antavad osad; 3) sissetulekud kapitalidest, muudest varadest ja ettevõtetest. Erakorraliste hulka kuuluvad: 1) laenud; 2) riigi ja teiste omavalitsuste toetused ja 3) ettenägemata tulud. Nagu linnadeski moodustavad valdades pea sissetulekuallika maksud, kuid mitte niivõrd vallamaksud kui riigilt saadavad riigimaksude osad. Viimaste suhtes on vallaomavalitsustel hoopis vabamad käed kui linnadel: nad võivad teatud ülemmäärani ise kindlaks määrata seda lisamaksu, mis pannakse riigimaksule vallaomavalitsuste heaks. Kõige tähtsamaks tuluallikaks on valdadele kinnisvarade lisamaks, sellele järgneb n. nim. omavalitsusemaks, mis pole muud midagi kui endine isikumaks, ja mis võetakse igalt vallaelanikult olenevalt tema varalisest seisust. Viimase kindlakstegemisel arvesseatakse maksualuse maasuurust ja -headust või ametit või muid sissetulekuid. Omavalitsusemaksu ülemmääraks on 40 latti aastas. Maksust on vabastatud isikud alla 18 aasta, mehed üle 60 ja naised üle 50 aasta, naised, kellel on või oli lapsi, invaliidid, kes saavad riigilt paiukit.

III.

Läti vabariigi kord muutus põhjalikult 15. mail 1934, muu seas ka seaduste andmise kord. Selgus, et läti parlament endisel kujul ei vastanud enam nõuetele, milliseid

seab meie aeg sellele asutusele oma hulgaliste majanduslike ja poliitiliste probleemidega. Parlamentaarne kord muudeti ajutiselt, sest oli selge, et parlament ise ei aita kaasa konstitutsiooni muutmisele sel määral, nagu olud seda nõudsid. Parlament saadeti laiali ja seaduste andmine läks 8. juuni 1934. a. valitsemise seaduse põhjal üle ministrite kabineti võimkonda, kusjuures osa seadusi pannakse maksma presidendi poolt, osa peaministri poolt.

Sellega vabanes siis ka tee omavalitsuste elu ümberkorraldamiseks. Märkima peab, et see ümberkorraldamine toimus põhimõttelises ulatuses. Ei asutud mõne omavalitsuse õiguste kitsendamise teele vastavate volikogude laialisaatmisega või mõne ametniku tagandamisega. Nagu terve uus liikumine ei piirdunud mõne ministri või ministeeriumi kõrgema ametniku asendamisega teisega, nii sai uus aeg täitsa uueks ajaks ka omavalitsustele. Samuti nagu purustati parteipoliitika riigis, nii kõrvaldati tema ka omavalitsustest, mis — eriti linnad — olid enne 15. mai 1934. aasta pööret kõvasti politiseeritud. Nende ridade ülesandeks on näidata, mida taheti teha ja mida ning mis eesmärkidel tehti omavalitsuste elus, ilma igasuguse seisukoha võtmata, kas talitati hästi või halvasti, kas tehtule võib sümpatiseerida või mitte. 15. mai 1934. aasta sündmused on lätlaste sisemine asi ja meisse ei puutu.

Ööl 14/15. mail 1934 kuulutati terves Läti vabariigis välja sõjaseisukord ja juba 18. mail keelati siseministri otsusega sõjaseisukorra alusel linnavolikogude koosolekute pidamine. 25. mail anti seadus linnaomavalitsuste tegevuse piiramise kohta sõjaseisukorra ajal. 8. juunil järgnes seadus riiklike tsiviilasutuste ja omavalitsuste ametnike ametist vabastamise kohta sõjaseisukorra ajal. Nende seaduste põhjal saadeti laiali kõik linnavolikogud ühes kõigi nende poolt valitud komisjonidega ja vallandati kõik linnapead, linnavalitsuse ja revisjonikomisjoni liikmed. Siseminister määras ametisse linnapead, linnavalitsuse liikmed ja revisjonikomisjoni liikmed, ta määras ka nende arvu ja nende linnakassast maksetava palga suuruse. Vallandatud ametiisikud — mitte volinikud — saavad kõnesoleva seaduse põhjal vallandamise puhul 1 kuu palga, muidugi ka pensioni, kui nad on pensioniõiguslikud. Riia linnapea nimetatakse siseministri ettepanekul ministrite kabineti poolt. Volikogu ülesandeid täidab linnavalitsus. Linnapeal on õigus linnavalitsuse otsuseid seisma panna (olgu need tehtud volikogu või valitsuse

enda ülesannetes), kui nad tema arvates on seadusevastased või mitte otstarbekohased. Ta kannab asjast ette siseministeeriumile, kes asja otsustab lõplikult. Kuni otsustamiseni siseministeeriumi poolt seisab vastava küsimuse otsustamine. Linnapea määrab linna teenistuses seisvate ametnike ja teenijate koosseisu, ta määrab kindlaks ka ametnike palga suuruse, ta võtab ametnikke teenistusse, vabastab neid sellest ja lubab neid puhkusele. Ta võib ametisse võtmise, sellest vabastamise ja puhkusele lubamise ülesandeid anda ka vastava ala juhile. Kuid ametnike vallandamisel on õigusi ka siseministril. Viimane võib eelnimetatud seaduse põhjal linnavalitsuse teenistuses seisvaid isikuid ametist igal ajal vabastada põhjusi nimetamata, kui tema arvates vastav isik ei ole kohane linnateenistusele. Vabastamine võib sündida päevapealt. Siseministeeriumi õigused järelevalve alal on tunduvalt suurenenud: tema järelevalve alla kuuluvad nüüd kõik linnade asutused ja organid kuni revisjonikomisjonini.

Mis puutub eelnimetatud seaduste tege-likku elluviimisse, siis määrati vallandatud 60 linnapeast tagasi linnapeaks 26 isikut, osa endistest linnapeadest määrati linnavalitsuse liikmeiks. 203 linnavalitsuse ja 197 revisjonikomisjoni liiget vabastati ametist, nende asemele määrati 133 linnavalitsuse ja 181 revisjonikomisjoni liiget. 1455 linnavoliniku kaotas oma mandaadi.

Ühenduses 15. mai 1934. aasta sündmuse-tega võeti ette ka samme läti vallaomavalit- suste ümberkorraldamiseks, kuid mitte nii radikaalsel määral kui linnaomavalitsustes, arvestades rahulikumat töömeeleolu valla- omavalitsustes ja lähtudes nähtavasti ka po- liitilistest kaalutlustest.

17. juulil 1934 anti seadus vallaomava- litsuste tegevuse piiramiseks sõjaseisukorra ajal. Selle seadusega vähendati volikogu kompetentsi ja suurendati vallavalitsuse oma, kusjuures aga vallavolikogu jäi siiski püsima. Uhtlasi suurendati tähtsal määral vallavane- ma ülesandeid ja laiendati tema võimupiire, endisest vallavalitsuse esimehest tehti tõeline vallavanem. Sama seadusega anti sisemi- nistrile õigus vallandada vallavanemaid, val- lavalitsuse liikmeid, volikogu liikmeid, revis- jonikomisjoni liikmeid, vallasekretäre ja selle abisid, valla muid ametnikke ja teenijaid ja nende asemele määrata uusi isikuid või teha volikogule ülesandeks valida uusi isikuid.

Volikogul on praegu õigus: 1) valida vallavanemat, vallavalitsuse liikmeid, kui si-

Vallaomavalitsuste tulud 1936/37. a.

Tulude ja kulude nimetus	Viru		Järva		Harju		Lääne		Saare	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
TULUD:										
I. Maksud:										
§ 1. Kinnisvaramaksu valla osa	121.274.28	18,21	73.014.78	23,11	93.701.23	14,64	74.079.35	19,36	37.683.12	13,65
§ 2. Kinnisvarade lisamaks . . .	54.596.06	8,20	33.902.18	10,73	43.831.80	6,85	27.750.71	7,25	17.959.87	6,51
§ 3. Tulumaksu valla osa . . .	28.376.94	4,26	12.671.06	4,01	23.763.—	3,71	17.406.—	4,55	12.842.25	4,65
§ 4. Isikumaks	214.199.10	32,17	107.798.—	34,12	219.715.98	34,33	161.419.50	42,19	99.400.60	36,01
§ 5. Maks äril. ja tööstusl. ettevõtetelt	36.694.28	5,51	11.081.21	3,51	23.908.02	3,73	7.245.84	1,89	5.675.55	2,06
§ 6. Maks aurumasinatelt	834.60	0,13	571.75	0,18	875.60	0,14	384.70	0,10	101.10	0,04
§ 7. Maks mootoritelt	3.037.—	0,46	2.248.65	0,71	2.774.85	0,43	1.955.29	0,52	1.135.90	0,41
§ 8. Maks jalgratastelt	12.110.—	1,82	7.139.50	2,26	12.937.—	2,02	12.565.75	3,29	8.686.60	3,15
§ 12. Maks laada- ja turuplats.	2.548.—	0,38	3.379.—	1,07	3.444.52	0,54	1.740.—	0,45	439.88	0,16
§ 13. Maksude viivitus % % . . .	9.825.84	1,47	4.011.70	1,27	6.320.47	0,99	2.416.11	0,63	2.306.49	0,83
§ 15. Maks dokumentidelt	3.259.39	0,49	1.779.90	0,56	2.662.30	0,42	1.682.54	0,44	876.86	0,32
§ 16. Maksud jahipidamisest . . .	1.643.—	0,24	871.—	0,28	1.529.50	0,24	892.—	0,23	744.—	0,27
§ 17. Maks koertelt	1.660.—	0,25	1.384.—	0,44	2.006.—	0,31	775.—	0,20	—	—
§ 9, 10, 11 ja 14. Maksud veo- äripidajatelt, sõiduhobustelt, tõldadelt ja viinaostulubade asemaks	218.—	0,03	5.—	—	109.—	0,02	—	—	—	—
Kokku ptk. I.	490.276.49	73,62	259.857.73	82,25	437.579.27	68,37	310.312.79	81,10	187.852.22	68,06
2. Varandused	3.819.84	0,57	3.083.90	0,98	7.440.60	1,16	2.757.03	0,73	1.293.05	0,46
3. Valla kapitalid	14.183.87	2,13	1.799.23	0,57	2.788.30	0,44	2.647.75	0,69	855.85	0,31
4. Valla asutised	62.672.02	9,42	23.754.41	7,52	39.244.01	6,13	20.333.11	5,31	14.304.21	5,18
5. Valla ettevõtted	950.—	0,14	—	—	1.250.—	0,20	2.500.—	0,65	—	—
6. Üldkulude tasu	20.608.39	3,09	7.193.08	2,27	17.400.12	2,72	7.030.48	1,84	5.238.82	1,90
7. Üldtoetused	—	—	550.—	0,17	—	—	—	—	596.23	0,22
8. Mitmesugused tulud	57.680.77	8,67	10.605.37	3,36	8.894.83	1,39	17.578.64	4,59	7.941.09	2,88
Korralised tulud kokku	650.191.38	97,64	306.843.72	97,12	514.597.13	80,41	363.159.80	94,91	218.081.47	79,01
Erakorralised tulud	15.720.—	2,36	9.100.—	2,88	125.416.68	19,59	19.487.51	5,09	57.930.03	20,99
Tulude kogusumma	665.911.38	100%	315.943.72	100%	640.013.81	100%	382.647.31	100%	276.011.50	100%
KULUD.										
1. Vallavolikogu	11.025.—	1,65	5.514.50	1,75	6.293.65	0,99	6.133.35	1,60	5.136.40	1,87
2. Vallavalitsus	185.009.45	27,78	98.636.35	31,22	151.250.04	23,63	111.084.19	29,03	65.479.89	23,72
3. Sotsiaal-administratsioon . . .	11.086.68	1,66	5.737.80	1,82	8.045.50	1,26	7.029.—	1,84	3.799.16	1,38
4. Heakord	22.464.95	3,37	5.853.60	1,85	12.667.20	1,98	5.312.59	1,39	6.239.75	2,26
5. Haridus	247.579.80	37,18	108.428.02	34,32	192.579.98	30,09	128.667.02	32,32	78.056.61	28,28
6. Hoolekanne	90.430.83	13,58	57.686.84	18,26	92.604.12	14,47	59.468.83	15,54	31.258.49	11,32
7. Valla ettevõtted	480.—	0,07	—	—	950.—	0,15	1.980.—	0,52	—	—
8. Valla üldvarandused	2.149.38	0,33	1.525.50	0,48	1.626.68	0,25	661.26	0,17	349.88	0,13
9. Valla kapitalid	34.381.85	5,16	4.205.—	1,33	7.422.14	1,16	20.163.10	5,27	6.632.22	2,40
10. Laenude ja % tasumine	20.044.60	3,02	6.269.11	1,98	19.658.48	3,07	12.953.76	3,39	11.298.14	4,09
11. Mitmesugused kulud	9.506.46	1,43	5.658.03	1,79	7.461.92	1,17	5.159.28	1,35	2.851.58	1,03
12. Tagavarasumma	16.032.38	2,41	7.328.97	2,32	14.037.42	2,19	9.547.42	2,49	6.979.35	2,53
Korralised kulud kokku	650.191.38	97,64	306.843.72	97,12	514.597.13	80,41	363.159.80	94,91	218.081.47	79,01
Erakorralised kulud	15.720.—	2,36	9.100.—	2,88	125.416.68	19,59	19.487.51	5,09	57.930.03	20,99
Kulude kogusumma	665.911.38	100%	315.943.72	100%	640.013.81	100%	382.647.31	100%	276.011.50	100%

**ja kulude kokkuvõtteid
arvete järele.**

Pärnu		Viljandi		Tartu		Valga		Võru		Petseri		Kokku	
Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
70.286.80	14,49	73.379.01	16,37	123.507.10	16,30	28.922.91	15,85	58.644.31	12,76	28.760.69	8,02	783.253.58	15,75
34.160.75	7,04	38.348.08	8,56	62.400.45	8,24	12.493.49	6,85	28.820.43	6,27	45.502.61	12,69	399.766.43	8,04
18.383.42	3,79	14.817.—	3,31	30.573.08	4,03	6.139.26	3,36	20.482.94	4,45	13.027.99	3,63	198.482.94	3,99
86.589.10	38,47	169.593.—	37,85	315.944.70	41,70	72.909.52	39,95	201.266.—	43,78	143.589.83	40,03	1.892.425.33	38,06
20.552.01	4,24	11.013.32	2,46	22.638.87	2,99	9.455.70	5,18	14.563.90	3,17	4.129.27	1,15	166.957.97	3,36
1.087.70	0,22	1.607.40	0,36	3.023.90	0,40	796.95	0,44	1.487.50	0,32	114.20	0,03	10.885.40	0,22
1.869.30	0,39	1.900.60	0,42	1.772.75	0,23	381.10	0,21	1.123.25	0,24	480.80	0,13	18.679.49	0,38
7.278.25	1,50	7.329.25	1,64	5.926.50	0,78	1.540.40	0,84	3.059.50	0,67	993.75	0,28	79.566.50	1,60
1.670.—	0,35	1.319.50	0,29	1.232.05	0,16	462.17	0,25	894.79	0,19	120.—	0,03	17.249.91	0,35
4.010.21	0,83	4.315.90	0,96	7.718.55	1,02	1.924.82	1,05	5.864.35	1,28	7.762.04	2,17	56.476.48	1,14
2.367.29	0,49	1.785.10	0,40	3.871.74	0,51	1.015.20	0,57	2.602.99	0,57	2.340.75	0,65	24.244.06	0,49
1.258.—	0,26	1.574.—	0,35	1.640.85	0,22	402.80	0,22	991.—	0,22	—	—	11.546.15	0,23
1.903.—	0,39	2.462.—	0,55	3.117.10	0,41	1.045.50	0,58	1.439.—	0,31	501.—	0,14	16.292.60	0,32
—	—	20.—	—	—	—	23.—	—	5.—	—	—	—	380.—	0,01
51.415.83	72,46	329.464.16	73,52	583.367.64	76,99	137.512.82	75,35	341.244.96	74,23	247.322.93	68,95	3.676.206.84	73,94
3.420.15	0,71	7.422.32	1,66	10.934.82	1,44	7.769.81	4,26	10.066.40	2,19	502.—	0,14	58.509.92	1,17
3.462.47	0,71	4.596.92	1,03	3.913.71	0,52	1.993.56	1,09	1.497.60	0,32	575.—	0,16	38.314.26	0,77
28.181.64	5,81	27.212.87	6,07	51.064.93	6,74	10.246.68	5,62	15.213.61	3,31	3.809.52	1,06	296.037.01	5,95
820.—	0,17	—	—	793.20	0,10	—	—	—	—	97.20	0,03	6.410.40	0,13
8.595.10	1,77	6.559.25	1,46	16.465.02	2,18	4.438.60	2,44	7.577.81	1,65	6.655.45	1,86	107.762.12	2,17
800.—	0,17	1.014.—	0,23	—	—	500.—	0,27	—	—	100.—	0,03	3.560.23	0,07
9.858.54	2,03	6.817.45	1,52	15.159.72	2,00	5.607.23	3,07	2.214.27	0,48	145.55	0,04	142.503.46	2,87
106.553.73	83,83	383.086.97	85,49	681.699.04	89,97	168.068.70	92,10	377.814.65	82,18	259.207.65	72,27	4.329.304.24	87,07
78.420.—	16,17	65.026.01	14,51	75.998.61	10,03	14.416.—	7,90	81.903.80	17,82	99.466.84	27,73	642.885.48	12,93
34.973.73	100%	448.112.98	100%	757.697.65	100%	182.484.70	100%	459.718.45	100%	358.674.49	100%	4.972.189.72	100%
7.223.60	1,49	7.366.14	1,64	12.632.95	1,66	3.499.50	1,92	7.188.30	1,56	7.795.50	2,17	79.808.89	1,60
32.337.68	27,29	131.522.54	29,35	234.428.49	30,94	59.513.21	32,61	139.694.19	30,39	95.171.77	26,53	1.404.127.80	28,25
6.805.82	1,40	8.606.51	1,92	11.816.45	1,56	4.440.22	2,43	7.814.05	1,70	6.677.—	1,87	81.858.19	1,65
6.317.74	1,30	5.927.53	1,32	14.248.50	1,88	2.437.68	1,33	8.560.—	1,86	8.064.40	2,25	98.093.94	1,97
31.118.38	27,04	120.854.44	26,97	210.211.81	27,74	45.034.24	24,68	95.588.39	20,79	92.814.71	25,88	1.445.933.40	29,08
79.760.76	16,45	70.710.23	15,78	109.688.35	14,48	36.745.57	20,14	75.369.76	16,39	23.273.50	6,49	727.002.28	14,63
250.—	0,05	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.660.—	0,07
637.22	0,13	2.756.72	0,62	4.364.76	0,58	1.644.10	0,90	1.885.47	0,41	899.—	0,25	18.499.97	0,37
2.663.28	0,55	4.020.—	0,90	10.200.—	1,35	1.890.—	1,03	4.878.84	1,07	4.603.—	1,28	101.059.43	2,03
17.001.67	3,50	9.095.82	2,03	36.831.34	4,86	4.578.78	2,52	13.709.08	2,98	2.753.10	0,77	154.193.88	3,10
6.754.02	1,39	9.232.63	2,06	15.544.32	2,05	3.432.83	1,88	8.093.37	1,76	9.661.79	2,69	83.356.23	1,68
15.683.56	3,24	12.994.41	2,90	21.732.07	2,87	4.852.57	2,66	15.033.20	3,27	7.488.88	2,09	131.710.23	2,64
106.553.73	83,83	383.086.97	85,49	681.699.04	89,97	168.068.70	92,10	377.814.65	82,18	259.207.65	72,27	4.329.304.24	87,07
78.420.—	16,17	65.026.01	14,51	75.998.61	10,03	14.416.—	7,90	81.903.80	17,82	99.466.84	27,73	642.885.48	12,93
34.973.73	100%	448.112.98	100%	757.697.65	100%	182.484.70	100%	459.718.45	100%	358.674.49	100%	4.972.189.72	100%

seminister neid ei pea tarvilikuks omalpoolt ametisse määrata, mitmesuguste komisjonide liikmeid, vastu võtta eelarve ja kinnitada aruanne, otsustada vallavalitsuse peale antud kaebusi ja määrata kindlaks vallaomavalitsuse ametiisikute palk; 2) määrata makse seadustes ettenähtud piires ja toimetada nende õiglast jaotamist; 3) otsustada erikapitalide, fondide jne. loomist ja nende kasutamist; 4) otsustada kinnis- ja vallasvara ostu-müüki, pantimist või vahetamist; 5) otsustada laenu tegemist; 6) anda sundmäärusi; 7) otsustada, kas astuda omavalitsuste liitude liikmeks, võtta osa ärilistest ettevõtetest j. t. s. ja 8) täita muid seadustega temale pandud ülesandeid. Volikogu kompetentsi enam seega ei kuulu: vallaomavalitsuse ametnike ja teenijate ametisse võtmine, juhtnõõride andmine revisjonikomisjonile ja valla asustele ja ettevõtetele, teha otsuseid sotsiaalse hoolekande, tervishoiu, hariduse, tulekaitse jne. aladel.

Vallavanemale on antud suuri õigusi võrreldes endise ajaga, nendest on tähtsaim: õigus protesteerida kõiki vallavalitsuse ja vallavolikogu otsusi ja nende täitmine seisma panna kuni maavanema poolt küsimuse otsustamiseni, kui ta leiab, et vastuvõetud otsus on vastuolus maksvate seadustega või pole otstarbekohane.

See seadus andis valitsusele võimaluse

kõrvaldada vallaomavalitsuse juhtimiselt kõik isikud, kes oma tegevusega „olid tõendanud, et nad ei vasta uue aja nõudeile, mille aluseks on rahva ühtlus ja ühismeel“ (sise-ministri V. Gulbise kõnest 17. det. 1934 maaomavalitsuste üle). Samuti kõrvaldati isikud, kelle minevik polnud kõige selgem. Vallavanemaiks nimetati pea eranditult läti vabadussõjast osavõtnuid. Teistele ametikohtadele isikute määramisel mindi välja põhimõttest, et eesõigusi tuleb anda neile, kelle õlgadel lasub maal maksude peakoorem, s.o. maaomanikele.

Muudatusi on tehtud ka järelevalvekorras, neist võiks märkida järgmisi. Vallavolikogu võib maavanema otsuste peale volikogu mõne otsuse kinnitamata jätmise asjas kaevata siseministeeriumile kahe kuu jooksul, arvates otsuse kättesaamise päevast. Kaebus administratiivkohtule on ära langenud. Maavanemal on õigus juhul, kui volikogu ei otsusta mõnda tema otsustamiseks antud asja, ise asja ära otsustada ja vallavalitsusele anda juhtnõõre samase otsuse elluviimiseks. Sarnaste otsuste peale võib volikogu jällegi kaevata siseministeeriumile.

Käesoleva artikli kirjutamisel on kasutatud raamatut: Dr. jur. Harald Donath, Die Organisationsformen der kommunalen Selbstverwaltung in Lettland (Liepaja, 1936).

Alevikkude korrashoidmisest.

Villem Rebane.

Meil on tekkinud raudteejaamade ja muude liiklemiskeskuste juurde palju alevikke. Mõned neist on arenenud õige rahvarikkaks kuni 1000 elanikuga. Näiteks Valgamaal asuvates alevikkudes elab 1934. a. rahvaloenduse andmeil rahvast järgmiselt: Puka alevikus 610 elanikku 121 majas, Tsiguliina alevikus 555 elanikku 109 majas, Soe alevikus 281 elanikku 51 majas, Priipalu alevikus 188 elanikku 48 majas, Parve alevikus 176 elanikku 32 majas jne. Nagu neist arvudest nähtub, elab Puka ja Tsiguliina alevikkudes rohkem elanikke kui nii mõneski vallas (näit. Leebiku, Holdre j. t.).

Administratiivselt kuuluvad alevikud valdade piiridesse ja neil puudub iseseisev või õigemini oma korraldus. Kuuludes valdade piiridesse alluvad nad ka valla omahalduse korraldusse.

Kuna alevikud oma iseloomult ja eluviisil

silt seisavad lähedal alevitele, ei omista valdad neile vajalikku tähelepanu, vaatavad neile kui kujunevaile alevitele ning seega tulevikus ka valla alt lahkujaile. Alevikkude erinemise tõttu oma loomult üldisest valla olukorrast, ei ole vallahalduse asutised senini mingit tähelepanu pööranud alevikkude välisele korrastamisele ning hääkorrale. Vallavalitsused pole ju üldiselt ka valla välise korrastamise eest senini kuigi palju hoolitsenud. Veel vähem on nad hoolitsenud sel alal alevikkudes.

Kõige selle tagajärjel on meie alevikkude väline korrastus väga vilets ning pakub üsna korratut ja kurba pilti. Alevikkude tänavad on korraldamata: porised, rööplised, auklised; puuduvad korrapärased puisteed; puuduvad kõnniteed, millel ka vihmastel aegadel saaks liikuda ilma et pruugiks pooleni sääreni takerdada poris ning savis; pimedatel

aegadel ei puudu ka õudsuse tunne ja kartus õnnetuste eest liikudes alevikkude tänavail. Ka alevikkude majade välimus ning üldine aleviku fassaad on ilunõudeile korraldamata, jätab juhuslikkuse ning korraldamatuse mulje.

Ometi on meie alevikud kujunenud maa-elu keskusteks, kus asuvad koolid, arstid, apteegid, kauplused, organisatsioonide kesksed, sageli mitmesugused tööstused, igasugused käsitöölised jne. Ühesõnaga — alevikud on meie maaelu südamikud. Ent siiski on nende välisele korraldamisele nii vähe tähelepanu pöördud. See väärnähe ei või kesta edasi.

Meil on praegu kodukaunistamise aasta. Selle mõte haarab ka alevikkude korramise ala. Sest ilma väliselt korramata alevikkudeta ei ole mõeldav Eesti üldise välisilme tõstmine — kaunimaks ning paremaks muutmine.

Tekib küsimus, kuidas tuleks korraldada alevikkude korramise ala? Kas teha see vallaomavalitsustele eri ülesandeks või püüda seda lahendada seltskondlikkude vabaorganisatsioonide kaudu?

Lähemalt asja vaadeldes peab jõudma otsusele, et puhtal kujul ei ole selleks sobiv ei üks ega teine tee, vaid tuleb vist tarvitada nii üht kui teist põhimõtet.

Nimelt asja lähemalt kaaludes peab jõudma seisukohale, et kõige otstarbekohasem on alevikkude välist korrastust korraldada seliste seltskondlikkude organisatsioonide abil, millel on sundiseloorm. Eeskujuks selleski asjas võiks võtta veeühinguid, millel oma ülesannete täitmiseks ja maksude võtmiseks on antud avalikõiguslikkude asutiste õigused ja millele sunduslikuks asutamiseks piisab asjasthuvitatud isikute ühe murdosa soovist.

Kindlasti leidub ka alevikkudes teatud arv isikuid — krundiomanikke, kes oleksid nõus korraldama aleviku tänavaid, platse, mängumurusid jne., samuti hoolitsema aleviku tänavate valgustamise jne. eest, kuid praegu puuduvad neil selleks võimalused. Kui aga neile seadusega anda võimalus aleviku korramise ühingu loomiseks, siis saaksid nad sellaste ühingute abil palju ära teha alevikkude iluks ning hüveks.

Kokkuvõttes tuleb jõuda seisukohale, et meie vajame alevikkude korramise seadust, mis käsitaks ülalkirjeldatud alasid ja milles oleks rajatud alevikkude korramine sundorganisatsioonile, võttes organisatsiooni tüübiks veeühingud. Järelevalve ja üldjuhtimine alevikkude korramise ühingute üle pandagu maavalitsustele.

Maksude sissenõudmine administratiivkorras.

M. Hansen.

(Järg.)

Sissenõudmine kinnisvarast.

Avaliku maksu sissenõudmisele kinnisvarast asutakse ainult siis, kui ei ole maksuvõlgaselt ei vallasvara ega sissetulekuid, millest võiks täielikult katta võlasumma. Siinjuures peab märkima seda, et Vene senati seletuste järgi on Baltimail kinnisvara müük sunniviisil oksjonil võimalik ainult kohtu kaastegevusel, vaatamata sellele, et vara müüakse administratiivkorras sissenõutavate võlgade katteks. Selle tõttu administratiivasutuste palved kinnisvara müügile määramiseks riigi administratiivkorras sissenõutavate võlgade katteks alluvad kohtute otsustamisele Tsiviilkohtupidamise seaduse kohaselt, kusjuures palved otsustatakse täidesaadetavate otsuste korras. Kinnisvara müümine võlgade katteks ei sünni mitte vara asupaigas, vaid kohtu juures kohtupristavi poolt. Nii pole võimalik, et sissenõudja ametnik toimetaks kinnisvara müüki. Küll aga võib

ja tulebki teha admin. ametnikul eeltöid vara oksjonile määramiseks — nagu üleskirjutamine, aresti alla panemine, hindamine jne.

Sissenõudmisel kinnisvarast on sissenõudja ametnik kohustatud kõigepealt pöörduma kinnistusjaoskonna poole vastava märkuse sissekandmiseks, mis kantakse sinna Notariaal-seaduse § 316 pkt. 4 põhjal (administratiivasutuste ja isikute nõuded, millele seadus annab vaidlematuse omaduse). Märkuse kandmine kinnistusjaoskonnas on maksunõudja ametniku esimene toimetus, kuna vastasel korral maksuvõlglane võib kinnisvara koormata uute võlgadega. Sama Notariaal-seaduse punkti kohaselt on võimalik administratiiv korras sissenõutavat summat kindlustada hüpoteegilise võlana maksuvõlgniku kinnisvarale. Seda on võimalik teha peale selle, kui maksunõudmise otsus on saanud lõpuliku jõu — kui on möödunud

tähtajad kaebamiseks. Lõpuliku otsuse selles asjas annab administratiiv asutis ise, mis neis asjus täidab seadusjõulise kohtu otsuse aset, nagu on seda seletanud Riigikohus. Märkuse asendamist lõpuliku sissekandega (hüpoteegiga) võib paluda maksumäärav asutis, mitte aga sissenõudja ametnik.

Sissenõudmist kinnisvarast, kinnisvara üleskirjutamist ja hindamist toimetatakse Tsiviilkohtupidamise seaduse eeskirjade järgi. Hindamise juure kutsutakse asjatundjaid ainult siis, kui seda nõuavad sissenõudja, võlgnik või hüpoteegi võlausaldaja.

Üleskirjutuse ja hindamise akt esitatakse ringkonnakohtu esimehele, kes teeb tarvili- sed korraldused kinnisvara müümiseks. Kinnisvara sundmüügi küsimusi käsitavad Tsiviilkohtupidamise seaduse §§ 1845—1864, millede juures allpool peatume, äramärkides olulisi osasi. Need normid sisaldavad ettekirjutusi peajasjalikult kohtupristavile, kuid need tulevad kohandamisele sissenõudmist toimetava ametniku kohta, kuna tema asendab neis toimetustes kohtupristavi. Kõigepealt tuleb võlgnikule teatada sissenõudmise pööramist kinnisvarale, mis toimub ühel ajal märkuse kandmisega kinnistusjaoskonnas. Kinnistusjaoskond saadab viivitamata sissenõudjale ametnikule ära kirja kinnistusregistrist kinnisvara kohta, millele nõudmine pööratud. Sissenõudmise pööramisest kinnisvarale tuleb teatada ka sissenõudmist korraldavale riigi või omavalitsuse asutusele. Kui võlgnik ei tasu kahe nädala jooksul pärast täitmiskutselehe saamist sissenõuetavat võlga, siis saadab ametnik teadaande sissenõudmise pööramiseks kinnisvarale kõigile võlausaldajatele, kelle nõuded on kindlustatud kinnisvarale, mis selgub ametnikule saadatud kinnistusjaoskonna väljavõttest. Teadaanne peab sisaldama Tsiviilkohtup. s. § 1850 ettenähtud asjaolusi (missugune kinnisvara, kui suur võlg ja kas on muudetud hüpoteegiks, sissenõudva ametniku asukoht, millal lõpeb vabatahtlikult tasumise aeg enne üleskirjutamist). Kutselehes võlgnikule nõude pööramisel kinnisvarale tuleb teatada, et juhul, kui ta ei tasu võlga ühe kuu jooksul kutselehe kättesaamisest arvates, siis asutakse kinnisvara üleskirjutamisele. Pärast teadaande saamist on iga võlausaldaja kohustatud valima endale asukoha selles linnas või maakonnas, kus otsus tuleb täita. Kõik kutsed ja paberid neile, kes ei teata asukohta, jäetakse sissenõudja ametniku juure. Kinnisvararomanikul jääb õigus kuni avaliku müüginini seda kinnisvara müüa ja pantida tingimusel, et enne vastava lepingu sõlmimist oleks sisse-

makstud ringkonnakohtusse kinnisvara asukoha järgi summa, mis küllaldane esitatud nõudmise rahuldamiseks.

Pärast ühekuulise tähtaja möödumist asub sissenõudja ametnik kinnisvara üleskirjutamisele ainult siis, kui seda nõuavad sissenõudja, võlgnik või keegi hüpoteegi võlausaldaja. Vastasel korral asutakse otsekohe kinnisvara hindamisele. Kui üleskirjutamist ei ole nõutud, siis piirdub üleskirjutamine kinnistusjaoskonnast saadud andmete äramärkimisega.

Üleskirjutamise päev antakse võlgnikule kutselehega teada.

Üleskirjutamise nimekiri peab sisaldama:

1) täitmislehe (administratiiv asutuse sissenõudmise kirja) äratähendamise, mille põhjal sissenõudmist toimetatakse, 2) koha, kus kinnisvara asub, 3) kinnisvara osade ja samuti ka kinnisvara nimetuse märkimise, 4) märkuse kellele kuulub kinnisvara, kas ta on ühisvaldusel kellegi teisega jne., 5) missuguse akti järele sai varandus võlgniku omanduseks, 6) üleskirjutatava kinnisvara seadusliku hinde summa.

Üleskirjutuses näidatakse kinnisvara piirid, naaberomanikud, juure kuuluvad maad, metsad, majanduslikud ja vabrikutööstuslikud ettevõtted, üldse kõik teated, mis selgitavad kinnisvara seisut ja koosseisut, nagu kaugus tööstuslike linnadest, teedest jne.

Kinnisvara kirjutatakse üles selles koosseisus, mis on märgitud kinnistusraamatutes. Kui maakoha piirid ei ole täpselt teada, ega pole võimalik teada saada, siis märgitakse umbkaudsed, äramärkides külvatava maa, heinamaa ja teiste osade suurus.

Majade üleskirjutamisel näidatakse ära, kas nad on puust, kivist, majakordade arv, pikkus, laius jne. Samuti kirjutatakse üles juurehitused. Vabrikud ja tehased kirjutatakse üles oma omaduste järele ja peale selle toodangu suurus — s. o. selle alam- ja ülemäär viimase viie aasta jooksul.

Nimekirja kantakse ka kõik vallasvara, mida ei saa eraldada kinnisvarast kas vallasvara otstarbe tõttu või tsiviilseaduste järele.

Võlgnik on kohustatud esitama üleskirjutamisel plaanid ja dokumendid kinnisvara kohta. Kui ta seda ei tee, ei saa hiljem vastuvaieldal üleskirjutamise ebatäpsuse üle.

Kinnisvara hindamise asjas on sissenõudja kohustatud esitama allkirja, kui kõrgelt tema hindab müügil määratud varanduse. Kui ka võlgnik nõustub sissenõudja poolt määratud hinnaga, siis akt, kus see väljendatud, jääb sissenõudmist korraldava

ametniku juure kaheks nädalaks, kus sellega võivad tutvuneda hüpoteegi võlausaldajad ja mitte nõustumise puhul võivad sama aja jooksul protesti avaldada. Kui kinnisvara valdaja ei lepi kokku sissenõudja poolt tehtud hindamisega, siis seitsme päeva jooksul arvates temale sissenõudja kirja ettenäitamise, võib esitada kinnisvara hindamise keskmise aasta puhaskasu alusel viimase viie aasta jooksul. Kui ta valdab kinnisvara vähem aega, siis kogu valdamise aja eest. Puhaskasu all mõeldakse brutto tulud, mahaarvatud harilikud kulutused ja muud koor-matiseid. Oma hinnangut peab võlgnik tõendamata dokumentidega. Sissenõudja võib võlgnikule vastu vaielda seitsme päeva jooksul.

Kui sissenõudja ei ole nõus võlgniku hinnanguga, siis määratakse keskmine tulu asjatundjate kaudu, keda nimetatakse mitte paaris arvus mõlema poole kokkuleppel, selle mitte-saamisel sissenõudja ametniku poolt.

Pärast keskmise puhaskasu kindlaksmääramist hinnatakse kinnisvara hind järgmiste normide kohaselt:

1) maade, viljapuu- ja aiaviljaaedade ning kalapüügi kohtade hind määratakse kümnekordse keskmise aasta puhaskasuga;

2) kivihoonete hind, mis veel puruvad ei ole, määratakse kahekordse aastase puhaskasuga;

3) puuhoonete hind määratakse kuuekordse aastase puhaskasuga;

4) vanu, kuid veel tulutoovaid kivist ja puust hooned hinnatakse pooles hinnas võrreldes uutega;

5) kohtades, kus pole võimalik hinnata hoonete tulu, määratakse hind materjali väärtuse järele.

Saadud hindamise summale lisatakse juure kinnisvara nende osade väärtus, mis pole annud omanikule tulu või mis kuuluvad eri hindamisele. Nende hindamine sünnib kohalikkude olude järele.

Üleskirjutatud kinnisvara jääb avaliku müügini võlgniku valdusse, kes võib seda kasutada Tsiviilkohtupidamise seaduses ettenähtud kiitsendustega. Sissenõudmisel laevadest tuleb toimida Laeva kinnistusseaduse kohaselt. Kui kohtupristav on juba pööranud nõudmise kinnisvarale teiste võlgade pärast, või kui kohus on kinnisvara määranud müügile, siis saadetakse nõue kas kohtupristavile või kohtule arvesse võtmiseks saadud summa jagamisel.

Mis puutub üldiselt sissenõudmisse kinnisvarast, siis paistab tõenäollik, et valdades maksunõudmiste pärast kinnisvara sunnimüügi toimetamine peaks küll jääma haruldaseks juhtumiseks. Suuri maksuvõlgasi valdades ette ei tule kuigi palju. Kus neid ka tulebki, ehk kui võlgniku käest pole võimalik ka väikest maksuvõlga kätte saada vallasvarast selle puudumise või „raudvara“ alla kuuluvuse tõttu, siis on juba tõenäollikult võlglaste olukord sarnane, et tema kinnisvara on juba teiste võlausaldajate poolt müügile määratud kohtupristavi kaudu. Kuna pole hästi mõeldav, et kodanik, kelle majanduslik seisukord vähegi rahuldav on, laseks oma kinnisvara müügile määrata maksuvõla pärast.

Käesolevas kirjutuses on toodud üldised juhtnöörid pildi saamiseks, mille järele talitada siis, kui sissenõudjal ametnikul tuleb toimetada sissenõudmist kinnisvarast. Kuid tegeliku asjatoimetuse juures tuleb veel rida üksikasju, millede juures tarviduse korral peatume edaspidi.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu tegevusest.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu juhatusel koosolekul s. a. 3. novembril valiti Liidu peasekretäriks P. Männik senise peasekretäri M. Hanseni asemele, kes määrati Järva maavalitsuse esimeheks ja seetõttu lahkus Liidu teenistusest.

Soome Maaomavalitsuste Liitu, kes kir-

jaga s. a. 30. septembrist palus saata esindajaid osa võtma Soome V valdade päevast, mis peeti Helsingis s. a. 16.—17. novembril, otsustati tänada vennaliku kutse eest ja kahjatsusega teatada, et ei saa vennasvaldade päevale saata oma esindajaid, kes sel ajal on seotud Rahvuskogu valimiste eeltöödega.

Riigikohtu otsuseid.

Kas linnavalitsuse otsuse peale antavaid kaebusi võib linnapea linnasekretäriга seaduses ettenähtud korras ja viisil tagasi saata?

Vastus: jaatav.

Kaebuste vastuvõtmine ja edasisaatmine jne. on tehniline toiming ja ka Riigikohus osalt analoogilises asjas on juba seletanudki (Rkh otsus 1930 — 46), et säärase toimingu jaoks ei ole tarvet, näit. kui kaebus antud linna-, maa-, alevi- ja vallavolikogude otsuste peale, selleks volikogu kokku kutsuda, mis tegelikult võimatuks võib osutada, vaid see kuulub volikogu täidesaatva organi ülesannete hulka, mispärast tuleks järeldada, et linnavalitsuse otsuste peale antavate kaebuste vastuvõtjaks, nende edasi- kui ka tagasisaatjaks seaduses ette nähtud korras ja viisil on linnapea sekretäriга, kui ka linnavalitsus tarvilises koosseisus.

(RkhA toim. nr. 133 I 1936.)

Kas Hoolekande seaduse muutmise ja täiendamise seaduse (RT 1935 — 43) § 23¹ saab kohaldada juhtudel, kui toetuse andmine on lõpetatud enne selle seaduse määruse kehtima hakkamist, s. o. enne 1. maid 1935?

Vastus: jaatav.

Hoolekande seaduse mõtte järgi võib igasugust selle seaduse alusel antud abi tagasi nõuda kas abisaajalt eneselt, kui tema sissetulekud ja varanduslik seisukord seda võimaldavad, või aga abisaaja omastelt ja sugulastelt, kes on kohustatud ja suudavad abisaaja eest hoold kanda. Seadus ei piira antud abi tagasinõudmise õigust mingisuguse tähtajaga. Oli tagasimaksmise nõudmise ajal juba kehtiv H. S. § 23¹, mis õigustab kantud kulusid tagasi nõuda administratiivkorras, siis pole põhjust tagasi nõudma hakata tsiviilkohtu korras.

(RkhA toim. nr. 152 I — 1936.)

Kas veeühingu liikmelt võlgu jäänud maksude sissenõudmisel administratiiv-sissenõudmise korras kuulub konstaabli ülesannetes küsimuse otsustamine, kas isik, kellelt maksuvõlga nõutakse, on vastutav maksuvõlgade eest või mitte?

Vastus: eitav.

Administratiiv-sissenõudmise seadus (RT 1932 — 2) § 9 näeb ette, et politsei asub administratiiv-sissenõudmise teostamisele sissenõudmist korraldava asutise kirjalikul nõudmisel ning § 11 järgi politsei võib nõude asutisele tagasi saata ainult siis, kui ta leiab, et nõue pole esitatud seaduslikul alusel. Vee-

ühingute seaduse järgi kuuluvad veeühingute liikmete võlgujäänud maksud sissenõudmisele administratiiv-sissenõudmise korras. Konstaabli ülesannetes ei kuulu küsimuse otsustamine, kas isik, kellelt maksuvõlga nõutakse, on vastutav maksuvõlgade eest või mitte.

(RkhA toim. nr. 167 I — 1936.)

Kas veeühingute liikmete kohustused lausuvad kinnisvaral reaalkoormistena?

Vastus: jaatav.

Veeühisuste seaduse muutmise seaduse (RT 1935 — 25) § 34 ütleb selgesti, et ühingu liikmete rahalistel ja naturaalkohustustel on avalik reaalkoormiste iseloom, kuid ka endises redaktsioonis tähendatud paragraaf (RT 1925 — 195/196) nägi ette, et ühingu liikmete kohustused kantakse asikohustustena liikmete päralt olevate maaalade peale kinnisvararaamatuse pärast põhikirja avaldamist „Riigi Teatajas“ kas liikmete eneste poolt 3 kuu jooksul, või liikme tõrkumisel peakoosoleku otsuse põhjal juhatuse poolt. Kui veeühingu liikme kohustused kas tema tõrkumise või veeühingu juhatuse hooletuse tagajärjel ei olnud kantud kinnisvararaamatutesse, siis see asjaolu isenesest ei muuda nende kohustuste iseloomu. Veeühisuste seaduse elluviimise juhatuskirja (RT 1926 — 53) § 15 näeb ette, et maa-ala või ettevõtte omandiõiguse ülemineku korral ühelt omanikult teisele astub uus omanik otsekohe endise asemele. See tähendab seda, et uuele omanikule lähevad üle kõik endise omaniku kui veeühingu liikme õigused ja kohustused.

RkhA toim. nr. 86 I — 1936.)

Kas piirivalves teenivad üleajateenijad on vabastatud kogukonna heaks võetavast isikumaksust?

Vastus: jaatav.

Üleajateenijate teenistuse seadluse (RT 1928 — 19) § 17 järgi üleajateenijad on vabastatud kogukonna heaks võetavast isikumaksust. Piirivalve organisatsioon on oma iseloomult kaitsevaeline. Vene üksiku piirivalve korpuse seaduse (VSK VI k.) § 1 järgi allus ta küll rahaministrile, kuid seetõttu ta oma kaitsevaelist iseloomu ei kaotanud (§§ 95, 98 jt.). 1922. a. 30 mai seaduse nr. 41 (RT 1922 — 74/75) järgi allub ta siseministrile, kuid ikkagi tema organisatsiooni iseloom on muutmata jäänud. 1919. a. piirivalve oli sõjalaude tõttu Vabariigi Valitsuse poolt sõjalise organisatsioo-

nina vägede juhataja käsutada antud (RT 1919 — 7). Juba see asjaolu iseenesest näitab piirivalve kaitsevaelist iseloomu. Et kehtivas seadluses piirivalves teenivate üleajateenijate teenistus on võrdseks arvatud sama teenistusega kaitseväes, nähtub nii Piirivalve ohvitseride, sv-ametnikkude ja üleajateenijate atesteerimise seaduse (RT 1928 — 8) § 1-st, sest neid atesteeritakse üldiselt kaitsevaelaste atesteerimise seadluse alusel, ainult mõningate muudatustega, mis eelmainitud seadluses ette nähtud (§§ 2—5), kui ka Piirivalve valitsuse üleajateenijate korteri ja varustamise seadlusest (RT 1928 — 70, art. nr. 439, § 1), mille järgi kaitsevaelaste korteriga varustamise seadlus on kehtima pandud ka piirivalve üleajateenijate kohta.

(RkHA toim. nr. 240 I — 1935.)

Kas võib vallasekretär tsiviilhagiga taotella vallalt palgavahet, mis ta on vähem saanud, kui see oli vastava maavolikogu otsusega kindlaks määratud?

Vastus: eitav.

Hageja taotleb palka mitte mingisuguse eraõigusliku toimingu alusel, vaid maavolikogu otsuse põhjal, mis on tehtud RT 1920 — 69/70 avaldatud Vallaametnikkude palga ja tööolude korraldamise seaduse alusel. Leidis hageja, et vallavolikogu talle vähem palka määrates rikkus seda maavolikogu otsust, siis pidi ta taotlema vallavolikogu otsuse tühistamist administratiivkohutu korras. Tsiviilkohus pole aga võimeline tühistama vallavolikogu otsuseid, mis see teinud tema võimkonda kuuluvais avalikõiguslikes küsimusis (TKS § 1).

(RkhT toim. nr. 540 — R, 1936.)

Küsimusi ja vastuseid.

Küsimus nr. 20. Administratiiv-sissenõudmist teostavale omavalitsusteenijale määratavast tasust. Kas võib administratiiv-sissenõudmist teostavale omavalitsusteenijale määrata tasuna tema poolt sissenõutud maksumade lisa- ehk trahvirahadest teatud % (s. o. tükitöö tasu) ja väljaspool eelarvet.

Kui ja, kuidas ja millistel arvetel seda arvestada?

Vastus: Administratiiv-sissenõudmist teostavate omavalitsusteenijate seadus (RT 48 — 1936) ei normeeriks maksunõudjate tasu. Järelikult, iga omavalitsus võib oma maksunõudjale ametnikule määrata tasu oma enese äranägemisel, arvestades kohalikkude oludega: kas kindla kuupalgana, või teatud %-dina sissenõudmise lisarahast, või mõnel muul määral. Igal juhul tuleb see tasu eelarves ette näha ja arvestada eelarve kulude ptk. II § 1 all, samuti kui vallavalitsuse muude ametnikkude tasud. Sest, Vallaval. arvep. korra (RT 23 — 1932) § 6 järgi, vallavalitsuse majandusliku tegevuse aluseks on tema üldine aastaeelarve, mis peab sisaldama kõik tulud ja kulud. Eelarve kaudu võetakse kõik tulud ja makstakse kõik kulud. Kui tasu maksunõudjale on määratud kindla kuupalgana, siis võetagu eelarvesse vastav kindel summa; kui see aga on määratud teatud %-dina sissenõudmise lisarahast, siis —

umbkaudne summa, mille puudujääk aasta lõpuks, kui see juhtub kujunema, kaetagu tagavarasummast, ülejääk aga moodustab kulutamisest vabaksjäänud summa.

Küsimus nr. 21. Omavalitsuse maksuvõlgade nõudelehes sissenõudmise lisaraha summa märkimisest. Kas politseil on õigus saata tagasi omavalitsusemaksude nõudelehti, mis olid väljasaadetud enne lisaraha seaduse maksmahakkamist, põhjusel, et nõudelehtedes puudusid lisaraha summad; või peab politsei ise omal algatusel lisaraha sisse nõudma.

Vastus: Administratiiv-sissenõudmise seaduse (RT 2 — 1932 ja 29 — 1936) § 9 järgi sissenõudev ametnik asub administratiiv-sissenõudmise teostamisele ainult sissenõudmist korraldava asutise kirjalikul nõudmisel. Nõudmises märgitakse, kelle poolt, kellele ja mis aja eest maks määratud, selle seaduslik alus administratiivkorras sissenõudmiseks, maksu määr ja kuhu tuleb maksta sissenõutud summa, samuti viivitusprotsendid ja lisatasu, kui neid võetakse. Seejärgi maksu nõudev asutis on kohustatud märkima nõudelehele ka sissenõudmise lisaraha summa, mille puudumisel politsei oli õigustatud nõudelehe tagasi saatma, kuigi oleks võinud ka ilma selleta lisaraha sisse nõuda seetõttu, et lisaraha seadus ilmus pärast nõudelehe saamist.

Küsimus nr. 22. Koolitrahvide, hoolekande kulude, teeparandamise kulude ja muude seesuguste administratiivkorras määratud maksude sissenõudmisest. Kes on kohustatud sisse nõudma kooli hoolekogu poolt määratud koolitrahvid, vallavalitsuse poolt laenuna antud või makstud hoolekande kulud, natuuras korrashoitavate maanteede korrashoiu kulud korrutatelt teedekohuslastelt jne.?

Vastus: Administratiiv-sissenõudmise seaduse (RT 2 — 1932) § 1 järgi kuuluvad administratiiv-korras sissenõudmisele:

1) riigi ja omavalitsuse avalikud maksud, lõivud ja nendega seotud trahvid, viivituse ja lisarahad ning protsendid;

2) muud maksud, trahvid, võlad, kahjud ja nende protsendid, mis vastavate seaduste või seadluste järgi alluvad sissenõudmisele administratiiv-korras.

§ 2 määras, et administratiiv-sissenõudmist selle seaduse järgi toimetab politsei, kui seaduses ettenähtud korras selleks ei ole määratud erilist asutust või ametnikku.

Administratiiv-sissenõudmise seaduse muutmise seadusega (RT 29 — 1936) jäeti § 1 muutmatult maksma, § 2 maksvus kaotati, § 4 muudeti ja pandi maksma niiviisi, et omavalitsused toimetavad oma ringkonnas oma ametnikkude kaudu omavalitsuse maksude sissenõudmist, kuid Siseministri määrusega võidakse valdades teatud liiki omavalitsusmaksude sissenõudmine panna politseile. Siseministri määrusega 3. juunist 1936 — Valdades omavalitsusemaksude politsei kaudu sissenõudmise kohta — (RT 49 — 1936) — kohustati politseid jatkama valdades omavalitsusemaksude sissenõudmist kuni 1. oktoobrini 1936 ja viima lõpule kuni 1. oktoobrini alustatud administratiiv-sissenõudmise toimetused.

Sellest järgneb, et pärast 1. oktoobrit 1936 politseil puudub alus ja õigus omavalitsuste igasuguste maksude sissenõudmiseks ja, et see kohustus täies ulatuses on läinud üle omavalitsustele enestele.

Küsimus nr. 23. Eratee avamise kuld. Kes on kohustatud laskma valmistada uult avatava eratee plaani, mis vajalik tee alla maa võõrandamiseks Maanteede seaduse § 12 korras? Kas plaani peab laskma valmistada ja kandma selle kulud maaomanik, kes teed soovib, või vallavalitsus kui ettepanekuga tee avamiseks esineb vallavolikogu Maanteede seaduse § 15 korras?

Vastus: Maanteede seaduse (RT 48 — 1928) § 4 järgi loetakse teed, mis üldkulul korraspeetavatelt teedelt viivad talundite, elamute või ettevõtete juurde ja tarvilikud üldhuvides, erakulul ehitatavateks ja korraspeetavateks avalikkudeks teedeks. Neid teid peavad lahti hoidma üldhuvides käimiseks ja sõitmiseks kinnisvarapidajad, kelle talundite, elamute või ettevõtete juurde need teed viivad. Maanteede seaduse § 15 ei normeeri teede avamisega tekkivaid kohustusi ega kulusid, vaid määrab asutised, kes uute teede avamise ja ehitamise ning vanade kaotamise otsustavad. Selle paragrahvi viimase lõike järgi erakulul ehitatavate avalikkude teede avamise ja ehitamise otsustab maavalitsus, ära kuulates vallavolikogu arvamise või ettepaneku. Seejärgi eratee avamine ei või tekitada vallale mingisuguseid kohustusi ega kulusid. Kõik kulud ja kohustused, mis eratee avamine, ehitamine ja korraspidamine tekitab, peavad kandma kinnisvarapidajad, kelle talundite, elamute või ettevõtete juurde erateed viivad.

Küsimus nr. 24. Erametsa põlemisel tulekustutajatele tasu maksimisest. Kes on kohustatud korraldama tasu maksmist erametsa põlemisel vallavalitsuse poolt kustutama kasutatud isikutele, kui metsaomanik seda vabatahtlikult ei maksa?

Vastus: Metsaseaduse (RT 45 — 1934) § 71 järgi erametsa põlemisel kustutajatele tasu maksmiseks koostab protokoll kohal olev vanem metsateenija või politsei, kes korraldab ka tasu sissenõudmise administratiivkorras, kui metsaomanik seda vabatahtlikult ei maksa, andes tasumääramise protokollile selleks metsaomaniku elukoha järgi politseile või omavalitsusele.

Vastutav toimetaja: A. Loorits. Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Trükikoda J. Roosileht ja Ko. Tallinnas, Lühike jalg 4.